

selçuklu öncesi ve selçuklu dönemi
anadolu mimarisinde tuğla kullanımı

metin

ömür bakırer

ankara
orta doğu teknik üniversitesi
1981

344

- Malzeme : Beyaz kireç harç.
- Uygulama Yöntemi : Minare tuğlaları her sırada yarım tuğla boyu kaydırılarak istiflenir.
- Karşılaştırma Örnekleri : Normal duvar örgüsü.
- Kat.No.26.3 Şek.68 Res. 119
- Kaplama Türü : Tuğla örgü.
- İstif Türü : (2.3.2.3.) Yatay/düşey istif, sağa ve sola yükselen derzli.
- Örgü Türü : Balıksırtı örgü, sırlı tuğlalar içiçe yarım baklavalara biçimlendirir.
- Kullanıldığı Yer : Minare pabucunun Kuzey Doğu yüzünde genişliği 95 cm., yüksekliği 190 cm. olan sivri kemerli sağır nişin yüzeyinde. Üzengi seviyesinde sıralanan sır altı dekorlu kare çinilerden şimdi yalnız ikisi yerindedir.⁹⁴
- Sırsız Tuğlalar : Örgü malzemesi.
Biçim : Yarım tuğla, küçük kare birimler.
Boyut 1/2 T : Uzun kenar: 14-15 cm. Kısa kenar: 9-9.5 cm. Kalınlık : 3.5-4 cm.
Boyut 1/4 T : Her iki kenar: 3.5-4 cm. Kalınlık : 3.5-4 cm.
Malzeme : Kırmızı tuğla toprağı.
- Sırlı Tuğlalar :
Biçim : Yarım tuğla.
Boyut 1/2 T : Uzun kenar: 14-15 cm. Kısa kenar: 9-9.5 cm. Kalınlık : 3.5-4 cm.
Malzeme : Kırmızı tuğla toprağı, ön yüzler firuze rengi saydam sırlı.
- Yatay Derz Araları :
Yükseklik : 1.5 cm.
Yüzey Düzlemi : Tuğlalardan 1 cm. göçük.
Malzeme : Beyaz kireç harç.
- Düşey Derz Araları :
Genişlik : 1.5 cm.
Yüzey Düzlemi : Tuğlalardan 1 cm. göçük.
Malzeme : Beyaz kireç harç.
- Uygulama Yöntemi : Sırsız yarım tuğlaların kısa kenarları yatay, sırlı yarım tuğlaların uzun kenarları düşey birim olarak kullanılır. Dikdörtgen çerçevenin iki kenarından başlamak üzere düşey birimler her sırada bir birim genişliği + bir düşey derz arası genişliği kayarak nişin simetri eksenine kadar yükselir. Eksende tek bir düşey birimin

345

yer aldığı bir zikzak çizgi biçimlenir. Aynı çizgi ters olarak üst tarafta tekrarlanır. Bu şekilde nişin içinde simetri eksenleri, nişin düşey ve yatay kenarları ile çakışan dört yarım baklava biçimlenir. Her biri kendi içinde düşey ve yatay birimlerle içiçe yarım baklavalara ayrılır.

Karşılaştırma Örnekleri : Kat.No. 23.12; 23.13; 23.14; 44.3; 44.4; 45.1; 58.3; 59.2; 59.3; 67.3. Şek. 67 a,b, 69, 70, 71, 72, 73.

Kat.No. 27

Şekil : 1

Resim : 46, 139

Yer ve İsim :

KONYA, HATUNİYE MESCİDİ, MİNARE

Tarih :

Minare'nin sekizgen gövdesinin Batı yüzüne yerleştirilen kitabede I. Alaaddin Keykubat devrinde 627 H/ 1229-1230 M. tarihinde Hacı Mahmutzade Bedrettin Bermuti tarafından yaptırıldığı yazılıdır.⁹⁵ Şimdiki Mescid geçtir.⁹⁶

Tuğla Kullanılan Yerler :

Mescidin Doğu duvarına yakın mesafededir. Dikdörtgen kaidede altta üç sıra kesme taş üzerinde tuğla örgü başlar, pabuç ve sekizgen gövdede aynı örgü, şerefe üzerinde yükselen ikinci kısımda ise farklı örgü kullanılmıştır. Şerefede mukarnas yuvalarının yüzleri çini mozayikle kaplıdır.⁹⁷ Çift şerefeli olduğu tahmin edilen minare büyük olasılıkla bu tür minarelerin en erken tarihlisidir.⁹⁸ Kitabenin gövdeye yerleştirilebilmesi için bu kısımdaki tuğlalar göçük istiflenmiş ve kitabe etrafına içteki kitabe çerçevesine birleşen, dıştaki çıkıntılı olmak üzere iki sıra tuğla ile bir çerçeve hazırlanmıştır. Çerçeve ve kitabe arasındaki bu bağlantı nedeniyle kitabenin sonradan konduğu görüşüne katılmıyoruz.⁹⁹

Tuğla Örgülerin Tanımı :

Minare'de kullanılan örgü türleri aşağıda Kat.No. 27.1. den 27.3. e kadar verilmiştir.

Kat.No. 27.1.

Şek.1

Res. 46

Kaplama Türü

: Tuğla örgü.